"ఔను, ఏం చెప్పాను?"

"ఏమిటి? చెప్పవా?!" [illegible] శంకరం.

"[illegible] అసలు ఏమిటని దేనికి?" [illegible] అడిగాడు.

నారాయణరావు మొహంలో నవ్వు [illegible]. "షటప్! ఇప్పుడు [illegible] అంటే! నేను [illegible]"

"[illegible] నీ [illegible] తన్నుకుపోతుందా నీ [illegible]. [illegible] ఆ ఏదో ఏదో [illegible]" అన్నాడు శంకరం.

నారాయణరావు కుర్చీలో సర్దుకు కూర్చున్నాడు. మెల్లగా బల్ల మీద [illegible] 'జానీ వాకర్' మూత తెరిచాడు. [illegible] కమ్మగా ఉన్న విస్కీని [illegible]. తరవాత ఒక [illegible]. సోడాలోని విస్కీని రెండు గ్లాసుల్లోకి ఒంపాడు.

[illegible] గ్లాసు [illegible] గమ్మత్తుగా రెండు గ్లాసుల్నీ ఒకదానితో ఒకటి తగిలించి అన్నాడు: "మందు తాగితే [illegible] మనిషిని [illegible] నీకు [illegible]. తెలిసి కూడా [illegible] చెయ్యటం. మద్యం గాని [illegible] నీ [illegible] — మళ్ళీ [illegible]. [illegible] కేర్!"

[illegible] గ్లాసులోని విస్కీని [illegible] సేవించాడు. కాస్సేపు [illegible] అందంగా రింగుల్ని వదులుతూ [illegible] చూస్తున్నప్పుడు, సిగరెట్ మసి అతని ఒళ్ళో పడింది.

నారాయణరావు ఒక్కసారిగా కళ్ళు [illegible] చూసినప్పుడు [illegible] గమ్మత్తుగా శంకరం. సిగరెట్ పొగవల్లనో, [illegible] బల్ల మీదున్న [illegible] నారాయణరావు:

"[illegible], 'ఓసయ్యో, భగవాన్! నీవేం ఎరం కావరో కోరుకో' మంటే [illegible]?"

"[illegible]" అన్నాడు శంకరం. మందు తన ప్రభావం అప్పుడే అతని మీద చూపెడుతూంది.

"షటప్! తాగడం చేతకానివాడివి, తాగినా నిలబడలేని వాడివి, నువ్వెందుకురా తాగడం! అదే గాని [illegible]..." కాస్త ఆగాడు నారాయణరావు.

"ఇప్పుడేకాదు, ఎప్పుడైనాసరే నేను [illegible] కోరేది ఒక్కటే. ఏమిటో తెలుసా? 'గడిచిపోయిన నా గతాన్ని నాకు

ఎక్కువ: తక్కువ

ఎక్కువ చదివిన మనిషికి తన విజ్ఞానం ఎంత కొంచెమో తెలుస్తుంది. ఎక్కువ ధనం సంపాదించినవానికి మనిషి ఎంత తక్కువ సుఖాలు అనుభవించగలడో తెలుస్తుంది.

—యంగ్

తిరిగి ప్రసాదించు, దేవుడా!' అని వేడుకుంటాను. ఎందుకో తెలుసా? నేను గతంలో చాలా తప్పులు చేశాను. తెలిసి చేసినవి కొన్నైతే, తెలియక చేసినవి ఇంకెన్నో. అందుకే భగవంతుడు నాకు గడిచిపోయిన గతాన్ని ప్రసాదిస్తే, చేసిన తప్పుల్ని దిద్దుకుంటాను. నా జీవితాన్ని సార్థకం చేసుకుంటాను. దానితోపాటు మరెన్నో జీవితాల్ని కూడా బాగుచెయ్యగలను. చేసిన తప్పు మళ్ళా కళ్ళో కూడా చేస్తానసుకో కొంరేడ్. ఒకే రాయిని రెండు సార్లు తన్నుకుని పడిపోయేటంత వెధవని కాదు నేను."

ఈ మాటలు అతనిచేత పలికించగలిగింది విస్కీ ప్రభావం మాత్రం కాదు.

"సరేలే!" విసుగ్గా అన్నాడు శంకరం. "ఏం చెప్ప దలుచుకున్నావో త్వరగా చెప్పి చావు."

నారాయణరావు గ్లాసులో మిగిలిన విస్కీని ఒక్క గుక్కలో పూర్తిచేసి, సిగరెట్ పొగ గుండెల్నిండా ఒక్కసారి పూర్తిగా పీల్చి వదులుతూ, కుర్చీలో కొంచెం ముందుకు వంగి అన్నాడు: "రైటో. చెపుతాను. జాగ్రత్తగా విను. ఈ కథలో మనుషుల పేర్లు అందంగా ఉండాలని నువ్వు ఆశిస్తే నీ ఆశ నిరాశే అవుతుంది. అందుకు నేను బాధ్యుణ్ణి కాను."

కుర్చీలో వెనక్కి జారగిలబడి కళ్ళు మూసుకున్నాడు నారాయణరావు. కళ్ళ ముందు వానంతి...

* * *

గుమాస్తాలకి ఆలవాలం ఆ మేడ. దాని కో ప్రత్యేకమైన కథంటూ ఏమీ లేదు. క్రూర గుమాస్తాలూ, ముసలి గుమాస్తాలూ అన్న భేదాలేదు. అన్ని రకాల గుమాస్తాలూ దొరుకుతా రక్కడ. నీతి, నిజాయితీ, న్యాయం, అన్యాయం— నీటిని నమ్ముకున్న వాళ్ళూ, అమ్ముకున్న వాళ్ళూ కూడా దొరికే స్థలం అది. కావాలనుకుంటే కంట్రాక్టర్లతో పలుకుబడీ, జానీవాకర్లూ, వాట్ సిక్స్టీసైన్లూ, బ్లాక్ అండ్ వైట్లూ, మామూలైపోయిన మామూళ్ళూ...ఇవన్నీ చూసుకొచ్చు. అక్కడ్నేదనుకుంటే రెషన్‌కోసం, పెంకోసం, ఒకదాని కనేమిటి? అన్నింటి కోసం క్యూలో నించుని వాటి పొడవు కొలుచుకోవచ్చు. ఊరికి మధ్యగా తెల్లబంగళా అది. లత్తుల్ని చూస్తే తెల్లటి ముసుగేసుకున్న పెద్ద దెయ్యంలా కనిపిస్తుంది.

అయితే, ఈ కథకి, ఆ మేడకి ఏమాత్రం సంబంధం లేదు. కథ జరగడానికి ఏదో ఒక స్థలమంటూ ఉండాలి కనక, ఈ కథ వెతుక్కుంటూ ఆ మేడ చోటే చేరింది. అందులోని నరసింగరావుని ఆశ్రయించింది అతన్ని అల్లుకుపోయింది.

ఆ రోజు సాయంత్రం ఆరు గంటల వేళప్పుడు, వాన జల్లు మూడు రోజులుగా ఎడతెరిపిలేకుండా పడుతున్నప్పుడు, నరసింగరావు ఆ ఆఫీసులో కూర్చుని పని చేసుకుంటున్నాడు. ఆ వేళప్పుడు జోగులు ఆ గదిలో ప్రవేశించి, నరసింగరావు దగ్గరగా వచ్చి అన్నాడు:

"మూర్తిగారు తమర్ని పిలుస్తున్నారు, సార్!"

"ఎక్కడున్నాడు?"

"మెయిన్ హాల్లో ఎవరో అమ్మాయితో మాట్లాడుతున్నాడు, సార్."

"అమ్మాయితోనా? ఎవరట్నా?"

"ఎవరో మీ కోసమే వచ్చినట్టున్నారు. మిమ్మల్ని వెంటనే రమ్మన్నారు మూర్తిగారు."

నరసింగరావు గభాలున లేచాడు. త్వరపడుతున్న అడుగులతో వడివడిగా బయటికి వెళుతున్నప్పుడు, ఇదంతా ఓర కంటితో కనిపెడుతున్న నాగరాజు జోగుల్ని పిలిచాడు.

"ఎవరు, జోగులూ, ఆ వచ్చింది?" అని అడిగా డతన్ని.

"ఎవరో ఆడకూతురు, బాబూ! నరసింగరావు గారికి కావాల్సిన మనిషిలా ఉంది."

"ఎలా ఉంది ఆవిడ?"

"తెల్లగా, లావుగా, కొంచెం పొట్టిగా ..."

"ఆగాగు!" ఆపా డతన్ని. గభాల్న డ్రాయర్లోంచి సిగరెట్ పెట్టె బయటికి తీసి వెకిలిగా నవ్వుకుంటూ తనలో అనుకుంటున్నట్టు పైకి అనేశాడు: "ఈవేళప్పుడు సెంగుకోసం ఒక ఆడపిల్ల రావడం — ఇందులో తిరకాసు ఏదో ఉండే ఉండాలి."

"అన్నట్టు — ఆ అమ్మాయి ఒక్కర్తే వచ్చిందా? కూడా ఎవరైనా ఉన్నారా?" అడిగాడు జోగుల్ని.

జోగులు అతని మీదికి వంగి, ఆనవ్వాంగా నవ్వుతూ రహస్యాన్ని [illegible].

"దేర్ యూ ఆర్! ఒరే [illegible]" అని బయటికి పరుగెత్తాడు నాగరాజు.

బయట గేటు దగ్గర పిట్టగోడ [illegible] హనుమంతు బీడీలు [illegible] నించుని ఏదో [illegible]. వానచినుకులతో [illegible] బీడీ [illegible] లోంచి పొగ పీల్చు [illegible] చాలా కష్టపడిపోతున్నప్పుడు నాగరాజు వాళ్ళ దగ్గర చేరాడు.

"దండాలు, బాబూ!" [illegible] హనుమంతు.

"ఏరా? ఇలా వచ్చావు?" [illegible] గట్టిగానే అడిగాడు నాగరాజు.

హనుమంతు కొంచెం తడబడ్డాడు. తరవాత అన్నాడు:

"ఏం లేదు, సార్. నరసింగరావు గారిని మీ ఆఫీసులో ఎవరో [illegible] న్నారట. వారికోసం [illegible] ఒకావిడ పాలకొల్లు నించి [illegible] వచ్చింది. వారి అడ్రెస్ దొరక్క [illegible] పడుతుంటేను, సాయంగా ఉండి ఇక్కడికి తీసుకొచ్చాను."

"అయితే, వచ్చిన పని అయిపోయింది కదా? నరసింగరావు ఆఫీసులోనే ఉన్నాడు. ఇంక నువ్వెళ్ళి పోవచ్చుగా... ఇంకా ఇక్కడే నించున్నావేం?"

హనుమంతు చాలా [illegible] నవ్వాడు. తరవాత [illegible] బోతున్నప్పుడు నాగరాజే అందుకున్నాడు.

"ఎందుకురా [illegible] ను వ్వెందు కొచ్చావో నాకు తెలుసు. ఆ అమ్మాయి ఎవ రనుకుంటున్నావ్? మా నరసింగరావు భార్యరా! నిప్పులాంటి పిల్ల. వెళ్ళు, వెళ్ళు."

"అదికాదు, బాబూ..." ఇంక ఏదో అనబోయాడు హనుమంతు.

"ముం దిక్కణ్ణుంచి వెళ్ళు. ఎప్పుడూ మాట్లాడకు. వెళ్ళు." గట్టిగా అరిచాడు నాగరాజు.

నాగరాజుని తిట్టుకుంటూ [illegible] డిలో కలిసి అక్కణ్ణుంచి కదిలిపోయాడు హనుమంతు.

అప్పటికిగాని తను అంతసేపూ వానలో నిలుచున్నట్టు తెలిసి రాలేదు నాగరాజుకి. తలనిండా ఆలోచనలు. గబగబా పరుగెత్తి, మేడ మీదికి పరుగెత్తి, అక్కడ నించుని సిగరెట్ వెలిగించుకుంటూ అనుకున్నాడు: 'హనుమంతుగాడు వ్యక్తపరిచిన అనుమానంలో నిజం ఉంది. ఈ అమ్మాయి సింగు భార్య కాదు. సింగు భార్యని తను చాలాసార్లు చూశాడు. ఆ అమ్మాయి నల్లగా, సన్నగా, రివటలా, గాలివాటు కెగిరిపోయేలా ఉంటుంది. ఈ అమ్మాయి అతని చెల్లెలో, మేనకోడలో, అమ్మమ్మో!

మనిషి మసలని చోటు

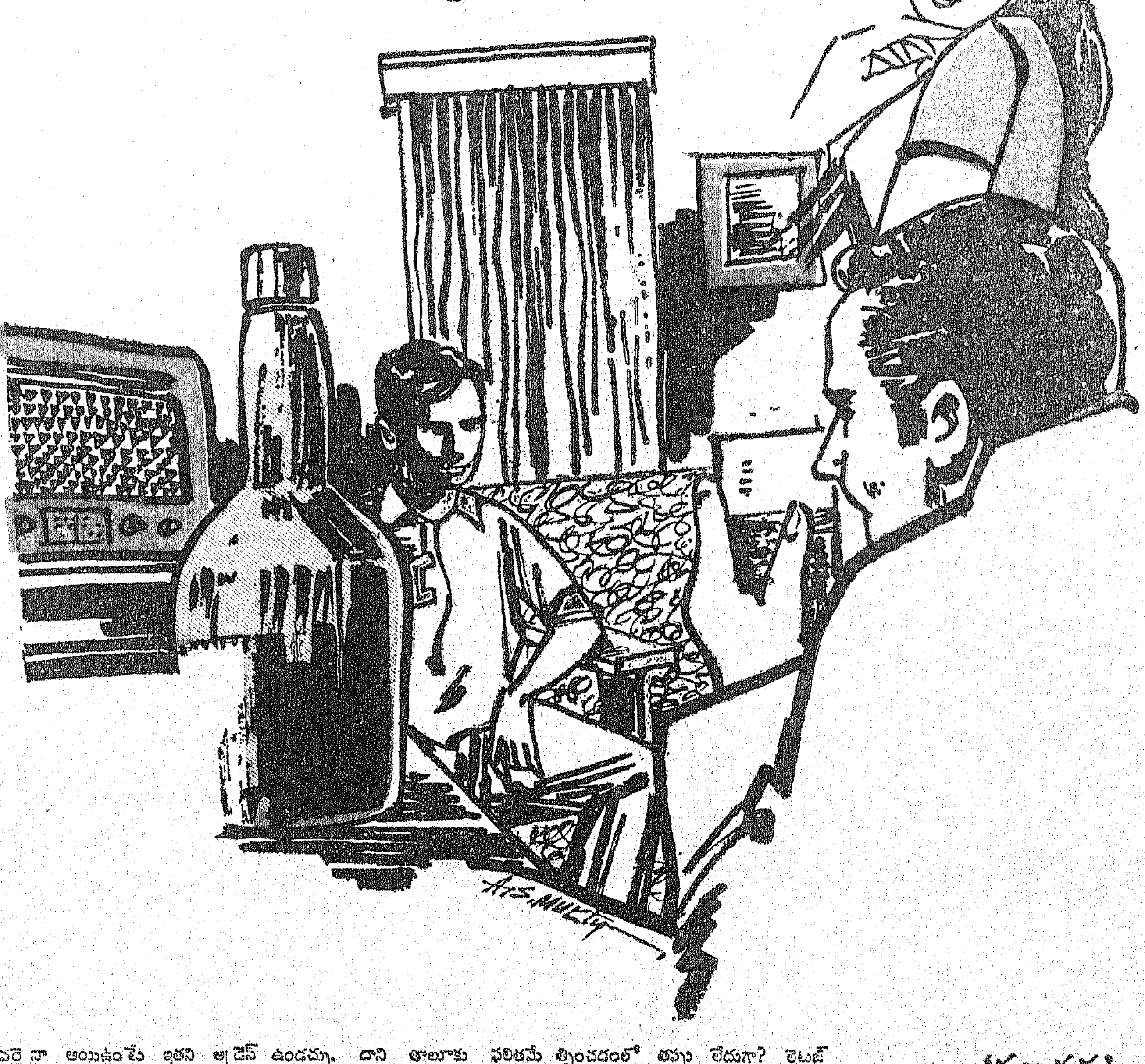

—'మానస'

ఎవరైనా అయిఉంటే ఇతని అడ్రెస్ ఆవిడకి తెలియకుండా ఉండదు. అంటే — కచ్చితంగా ఈ పిల్ల ఎవరో ఈ ఊరికి కొత్తదే అయిఉండచ్చు. అందులోనూ హనుమంతూ, సత్తిగాడూ జీవితంలో దెబ్బ తిని అసహాయురాళ్ళైన ఆడపిల్లల్ని పసిగట్టడంలో వేటకుక్కల్లాంటి వాళ్ళు. వాళ్ళ అనుమానం కేవలం అనుమానమే కాకపోవచ్చు. లేకపోతే సింగుగాడే పాలకొల్లులో ఎవ్వరికీ తెలియనివ్వకుండా గ్రంథం సాగించి ఉండచ్చు. దాని తాలూకు ఫలితమే ఇప్పు డీ అమ్మాయి ఇలా అకస్మాత్తుగా ఊడిపడడం కూడా అయిఉండచ్చు.

'ఏదేమైనా వెరైటీ ఉన్న అమ్మాయిలు కావాలనుకుంటే రెడీగా బజార్లో దొరకరు. కొత్తగా వృత్తిని స్వీకరించిన మనుష్యులయితే మరీ కష్టం. అతి చాకచక్యంగా వ్యవహరిస్తేనేగాని పడరు. చూద్దాం. మన శాయశక్తులా ఎత్తువేసి చూద్దాం. అన్నీ కలిసివచ్చి, అదృష్టం బాగుంటే ఛాన్సు దొరకవచ్చు. ప్రయత్నించడంలో తప్పు లేదుగా? లెటజ్ ట్రై!'

నరసింగరావు బయటి హాల్లోకి ప్రవేశిస్తూ పరిస్థితి నంతటినీ కనిపెట్టగలిగాడు. శ్రీనివాసులు బల్ల దగ్గర ఇద్దరు ముగ్గురు చేరారు. చోద్యం చూస్తున్నట్టూ, ఆడదాన్నెరగనట్టూ మూర్తివైపూ, ఆ అమ్మాయివైపూ మార్చి మార్చి చూస్తున్నారు. మధ్యలో ముసిముసి నవ్వులు. దూరంనుంచి నరసింగరావు ఆ అమ్మాయిని చూశాడు. ఆమెలో ఏ ప్రత్యేకతా స్ఫురించలేదతనికి. ఆ అమ్మాయి వైపు సూటిగా చూడలేక, మూర్తి దగ్గర చేరి అడిగా డతణ్ణి:

“ఎందుకు, మూర్తీ, పిలిచావట?”

“నమస్కారమండీ” అందా అమ్మాయి.

అప్పుడే సరిగ్గా ఆ అమ్మాయిని చూశాడు నరసింగరావు. తెల్లగా, పుష్టిగా ఉందామె. కళ్ళు అందంగా

ఉన్నా, అందులో విపరీతమైన కంగారు కనుపిస్తూంది. వర్షంలో తడవడం వల్ల చెంపల మీదుగా నీటిబొట్లు కిందికి జారుతున్నాయి.

"నీకోసమే వచ్చారట, సింగూ! పాల కొల్లు నుంచి" అన్నాడు మూర్తి.

అప్పటికిగాని తేరుకోలే దతను. మాటలకోసం తడుముకుంటూ, ఎలా మాట్లాడాలో తెలియక, "ఏమండీ?" అని అడిగాడు.

"నేను — వాసంతి నండీ, బాబూ! నన్నప్పుడే మరిచిపోయారా?"

"సారీ! మిమ్మల్నెక్కడా చూసినట్టు కూడా గుర్తు లేదు." క్షమాపణ వేడుకుంటున్నట్టూ, తను గుర్తుపట్టలేక పోయినందుకు నొచ్చుకుంటున్నట్టూ అన్నాడు.

"అదేమిటండీ, బాబూ, అలా అంటారు! మీరు అక్కడ రాజేశ్వరావుగారింటికి చాలాసార్లు వచ్చారా, లేదా?"

"అవును—అతను మా మామయ్య."

"అప్పుడు మనం ఎన్నిసార్లు కలుసుకున్నామో జ్ఞాపకం లేదూ?"

"మనమా! నో ... మీ రేదో పొరబడుతున్నారు. మీ రనుకుంటున్న వ్యక్తి నేను మటుకు కాదు."

మూర్తి మధ్యలో కలగజేసుకున్నాడు.

"జస్ట్ మినిట్!" అని నరసింగరావుని పక్కకి తీసుకెళ్ళాడు. వాసంతి వీథిలోకి చూసింది. అంతసేపూ తన దగ్గర పులి లాగ ప్రవర్తించిన హనుమంతుగాడు చేతులు కట్టుకుని పిల్లిలా ఎవరితోనో ఏదో నసుగుతుండడం గమనించింది.

"చెప్పేయ్, సింగూ! నిజం కావాలి నాకు. ఆ అమ్మాయి నీకు తెలుసు కదూ?"

"అరె, తెలియదంటే నువ్వుకూడా నమ్మవేం?"

"అబద్ధం చెప్పకు. ఆ అమ్మాయి నువ్వు తన భర్తవని చెప్తూంది. నీ గురించి, నీ మామ గురించి సమస్త వివరాలూ చెప్పేస్తోంది. దాచి ప్రయోజనం లేదు. తప్పు చేసి తప్పించుకోగల ననుకోకు. నువ్వే ఆ ఊళ్ళో ఆ అమ్మాయితో ఏదైనా కథ నడిపి ఉండాలి. చెప్పు — ఆడకూతురికి అన్యాయం చేసినవాడికి పతనం తప్పదు."

"షటప్! నిజం తెలుసుకోకుండా ఎందుకలా వాగేస్తావు? ఇదేదో పన్నాగంలాగే అనిపిస్తూంది నాకు. ఈ అమ్మాయి ఎవరో నాకు తెలియదుగాక తెలియదు. ఆ సంగతేదో ఇప్పుడే తేల్చేస్తాను, పద" అని వడివడిగా వాసంతి దగ్గరికి వచ్చాడు.

వాసంతి వీథిలోకి చూస్తూ నించుంది. బయట నాగరాజు ఎవరితోనో చేతులూపుకుంటూ మాట్లాడుతుండడం చూశాడు నరసింగరావు. అతను చూస్తూండగానే ఆ రెండవ మనిషి బయటికి వెళ్ళిపోవడం కూడా గమనించాడు.

"ఇంతసేపూ మీరు చెప్పిన విషయాల్లాగే, మీరు చెప్పిన మీ పేరు కూడా నిజం కాకపోవచ్చు. కాని, వాసంతి అని చెప్పారు కాబట్టి వ్యవహరించడానికి ఆ పేరునే ఉపయోగిస్తాను. చెప్పండి, వాసంతీ, మీ కెంత కావాలి?"

ఆ అమ్మాయి కళ్ళలో సన్నగా నీరు చోటు చేసుకుంటూంది. మొహం దీనంగా ఉంది. నిశ్శబ్దంలోంచి చూపుల్ని లోపలికి తిప్పి ఏదో చెప్పబోయింది.

"మీ ఉద్దేశ్య మేమిటో నా కర్థం కావటం లేదు. మీ రెవరో నాకు తెలియదన్నా వినిపించుకోకుండా ప్రవర్తిస్తున్నారు. నేనెలాంటి మనిషినో వీళ్ళందరికీ తెలుసును. అనవసరంగా నా పేరు పాడు చెయ్యడానికి ప్రయత్నించకండి. మీ కేమైనా డబ్బు కావాలంటే అడగండి. అంతేగాని, నటించద్దు. నా కసహ్యం" అన్నాడు నరసింగరావే మళ్ళా.

"నన్ను క్షమించండి, నరసింగరావు గారూ! మీతో ఒక్క అయిదు నిమిషాలు మాట్లాడతాను. నాకా అవకాశం ఇప్పించండి. నన్ను నమ్మండి." వాసంతి ప్రాధేయపడింది.

"మీ కథలు వినే ఓపిక నాకు లేదు. ప్లీజ్! మీ రిక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపొండి. మా బాస్ గాని వస్తే అతనికి సమాధానం ఇచ్చుకోలేను."

"మనిషి రూపాన్ని చూసి మనస్సుని అంచనా వెయ్యడానికి ప్రయత్నించడం నా పొరపాటు. మనిషిని చూడగానే ఒక అభిప్రాయానికి వచ్చేయడం కూడా తెలివి తక్కువతనమనే విషయాన్ని నాకు తెలియజేశారు, నరసింగరావుగారూ! చాలా థాంక్స్. మీకు ఇబ్బంది కలిగించినందుకు నన్ను క్షమించండి. వస్తాను" అని బయటికి నడిచింది వాసంతి.

అప్పటికిగాని నరసింగరావులోని దేవుడు కిందికి దిగి రాలేదు. 'ఇది కలా? నిజమా?' అని భ్రమలో పడ్డాడు. 'ఇంత గట్టిగా మాట్లాడగలిగింది నేనేనా?' అని ఆశ్చర్యపోయాడు. తను అంత ఉద్రేకపడిపోయినందుకు సిగ్గుపడ్డాడు కూడా. దూరంగా వెళ్ళి ఒక కుర్చీలో చతికిలబడిపోయి సిగరెట్ అంటించుకు. మళ్ళా ఆ సంఘటన నంతా మననం చేసుకుంటున్నప్పుడు, అతనికి వాసంతి కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకోవడం జ్ఞాపకం వచ్చి బాధపడ్డాడు. 'ఛ! అనవసరంగా తొందర పడ్డా నేమో? ఆ అమ్మా యేం చెప్పతుందో విని ఉండవలసింది' అని కూడా అనుకున్నాడు.

అతనలా అక్కడ పావుగంట కూర్చుని, కాస్త స్థిమితపడి నెమ్మదిగా లేచి తన సీటులోకి వెళ్ళబోతున్నప్పుడు, నాగరాజు వాసంతితో కలిసి తిరిగి లోపలికి రావడం గమనించి ఆశ్చర్యపోయాడు.

'ఇదంతా నాగరాజుగాడు ఆడుతున్న నాటకం కాదుకదా?'

నాగరాజుని మధ్యలోనే ఆపుచేసి, పక్కకి తీసుకెళ్ళి అన్నాడు శ్రీనివాసులు: "అసాధ్యుడివి, నాగరాజా! మా మిత్ర బృందం తరఫున నిన్ను అభినందిస్తున్నాను. హేట్సాఫ్ టు యూ!"

నాగరాజు శ్రీనివాసులుకి కన్నుగీటి, గమ్మత్తుగా నవ్వి, వాసంతిని చేరుకున్నాడు. తరవాత మూర్తినీ, నరసింగరావునీ దగ్గరికి పిలిచాడు. వాసంతిని ఒక కుర్చీలో కూర్చోమని చెప్పి, తనూ కూర్చున్నాడు.

"మీ ఋణం తీర్చుకోలేను, సర్! నేనే కాదు, నా తరవాత ఆరు తరాలవరకూ మీకు ఋణపడి ఉండవలసిందే" అంది వాసంతి.

నాగరాజు తనలో తను నవ్వుకున్నట్టుగా నవ్వాడు. "ఇందులో నేను చేసిందేమీ లేదు. నా బాధ్యత నన్ను హెచ్చరించింది. అంతే" అన్నాడు.

ఇదంతా ఏమీ అర్థంకాక కళ్ళప్పగించి చూస్తున్న మూర్తినీ, నరసింగరావునీ చూసి వాసంతితో అన్నాడు:

గుణం

ఎన్ని సుఖాలనో, ఆనందాలనో ఒక దుర్గుణం నిర్మూలిస్తుంది. ఎన్ని కష్టాలనో, బాధలనో ఒక సుగుణం సహిస్తుంది.

— కోల్టన్

"చెప్పండి — మీకు చెప్పాలనిపిస్తేనే సుమా!"

ఫరవాలేదన్నట్టుగా తల ఊపింది వాసంతి.

"ఇంచుమించు మామూలు సంసారాల్లో జరిగేటట్టే జరిగింది, నేను మా వాళ్ళతో చెప్పకుండా మా ఊరు వదిలి ఇక్కడికి ఒంటరిగా వచ్చెయ్యడంలో.

"అయితే, బలవంతపు పెళ్ళి తప్పించుకోవడానికిగాని, సవతి తల్లి పోరు భరించలేక గాని — ఇవేవీ కారణాలు కావు, నేను ఇల్లు వదిలి రావడానికి. పొట్ట గడవక, అయిదుగురు మనుషుల ఆకలి బాధని, దాన్ని తీర్చలేకపోతున్నానే అనే బాధని ఒంటరిగా భరించలేక, మా అన్నయ్యకి పై అధికారిగా పనిచేసిన రెడ్డిగారు, ఇప్పుడు ఇక్కడ విల్సన్ కంపెనీలో పనిచేస్తున్న, అన్నయ్యలాంటి రాజగారిని సహాయం అర్థించడానికే వచ్చాను.

"అన్నయ్య ఒక సిపాయిగా, శరీర కంగా యుద్ధంలో అంతమైపోయాడు. కాని, అతని ఆత్మ మాత్రం ఎప్పుడూ మాతోనే ఉంటుంది. తను దేశానికి చెయ్యవలసింది చేశాడు. కాని, దేశమే తనకీ, తనపై ఆధారపడ్డ వాళ్ళకీ చెయ్యవలసిం దింకా కాగితాల మీద కూడా పూర్తిచెయ్యలేదు. మా అన్నయ్య మరణవార్తని స్వయంగా మోసుకొచ్చిన రాజగారు మాటలతోనే ఊరడించక, చేతనైన సహాయం కూడా చేశారు. తను జీవితంలో ఒంటరి మనిషే కాబట్టి, మమ్మల్ని ఊరు వచ్చెయ్యమని, నా కెక్కడైనా ఉద్యోగం చూపిస్తానని కూడా అన్నారు. ఇన్నాళ్ళూ ఎలాగో తిప్పలు పడ్డా, ఇక గత్యంతరం లేక ఈ నాడు ఆయన్ని ఆశ్రయించవలసి వచ్చింది.

"బస్స్టాండ్లో దిగి ఆయనకోసం ఫోన్ చేశాను. ఆయన ఇన్స్పెక్షన్ పని మీద పై ఊరు వెళ్ళారని తెలిసింది. రెండు మూడు రోజులకి గాని తిరిగి రారట. ఒకళ్ళిద్దరు బంధువులు ఉన్నారు గాని, వాళ్ళెక్కడుంటారో తెలియదు. ఏం చెయ్యాలో తోచక బిత్తర చూపులు చూస్తున్నప్పుడు, ఆకలిచూపులతో నన్ను తినేసేట్టు చూస్తున్న ఒక మనిషిని గమనించాను. మోకాళ్ళపైకి దాకే నిక్కరు, ఒంటిమీద బనియను, నోట్లో బీడీ, వెకిలిచూపులు — ఇదీ అతని వాలకం! అతన్ని చూస్తూనే కనిపెట్ట గలిగాను, అతను ప్రమాదకరమైన మనిషని. నే నతన్ని చూడ్డం గమనించి కాబోలు, నా దగ్గరికి వచ్చి, 'ఎక్కడికెళ్ళాలో చెప్పండి. నేను సహాయం చేస్తాను' అన్నాడు. రెండు మూడు ప్రయత్నాలు చేశాను, వాణ్ణి వదిలించుకోవడానికి. కాని, ఫలితం లేకపోయింది.

"ఈలోగా వాడు నా వివరాలన్నీ రాబట్టడానికి ప్రయత్నాలు మొదలు పెట్టాడు. తన పేరు హనుమంతనీ, దిక్కులేని ఆడపిల్లలకు ఒక దారి చూపించే మనిషిననీ చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు.

"అప్పుడు నిర్ధారణ చేసుకున్నాను, వీడు అమాయకమైన ఆడపిల్లలతో వ్యాపారం చేసే మనిషని. వెంటనే భయం వేసింది. నా పేరు మీనాక్షి అని అబద్ధ మాడాను. ఇంక ఎటూ తోచక, గత్యంతరం లేక మీ పేరు వాడ్డం చేసుకోవలసి వచ్చింది. వాడప్పటికీ నన్ను నమ్మలేక, నాతో ఇక్కడివరకూ వచ్చి బయట

ఎంచుకున్నాము. ఈ నాగరాజుగారు నా [illegible] ఒప్పి చెప్పి పంపించారు" అని ఆపింది వాసంతి.

"వీరారు నన్నింతకుముందు ఎప్పుడు చూశారు?" అని అడిగాడు నరసింగరావు.

"పాలకొల్లులో మీ మామయ్యగారింటికి రెండిళ్ళవతలే నా ఇల్లు. మీ పెళ్ళికి రావడం నేను రెండు మూడు సార్లు చూశాను. వ్యవహారాలు మమ్మల్ని కూడా [illegible] హితురాలు కాదను" ఉంది.

నరసింగరావు సిగ్గు పడుతూ అన్నాడు: "[illegible] లోపల ఇన్నాళ్ళనుండి [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]!"

"[illegible]. [illegible] [illegible] చెప్పి [illegible] నోట [illegible] నీరు [illegible] నాకు [illegible] ఎరిగింది. [illegible] [illegible] ఆ మామయ్యగారి [illegible] ఏమై ఉందునో?" ఒక్క నిముషం ఆగింది వాసంతి. తన కెలాంటి పరిస్థితులు ఎదురై ఉండునో ఆలోచించు కుంది కాబోలు, కంసరంలో ఆ ప్రవయత్నంగా భుజాల నొక్కసారి కదుపుతూ అంది: "అలాంటి బ్రతుకే బ్రతకా అనుకుంటే నే నింతదూరం రావలసిన అవసరం లేదు, సార్!"

నా రాజు [illegible] [illegible]. అయినా, లేరు, "జస్ట్ మినిట్" అంటూ [illegible] లేచి అపెండర్ [illegible] ఒక్కగా [illegible] [illegible] అపెండించాడు. [illegible] సీట్లో కూర్చుని అన్నాడు: "ఫ్రెండ్! ఇప్పుడు [illegible] జరిగిందంతా నే, నే ఎప్పటికీ ఓ [illegible] నీ మీద [illegible] ఉండా [illegible]. అయిన అసలు అవుతుంది. అయినా, నేను నా [illegible] వాసంతిగారిని మా ఇంటికి తీసుకువెళతాను. ఈ రాత్రికి ఆమె అక్కడే ఉంటారు. ఏమంటారు?"

తన గురించి ముగ్గురు మనుషులు మాట్లాడుకుంటున్నప్పుడు వాసంతి ఇబ్బందిగా ఉంది.

"నీకేం ఫరవాలేదు. నువ్వెళ్ళిపో. ఆ [illegible] [illegible] [illegible]" అన్నాడు నరసింగరావు.

"ఎన్నిక్కడే రేపు కలుస్తాను, వాసంతి గారూ! ఇప్పుడు నాకు సెల విప్పించండి. [illegible]" అని నాగరాజు కదిలాడుతున్న ప్పుడు వాసంతి రెండు చేతులూ జోడించింది, కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా.

జోడించిన ఆ చేతుల్లో కన్నా, నిర్మలంగా ఉన్న ఆమె కళ్ళలోనే అతని పట్ల కృతజ్ఞతాభావం ఎక్కువగా కనిపిస్తూంది.

"శభాష్, నాగరాజా, మొత్తానికి ఏదో సాధించబోతున్నావు. ఇబ్బందులే లేని [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ఉన్నాం ఎందుకూ? !" అంటూ అను అనుకుంటున్నట్టు పైకే అన్నాడు శ్రీనివాసులు, పక్కనున్న చలపతితో.

చలపతి ఏమీ ఊరుకున్నాడు.

నరసింగరావుకి క్లబ్ స్నేహితులతో రాత్రి తొమ్మిది గంటలకి డిన్నర్, తర్వాత సెకండ్ షో ప్రోగ్రామ్ ఉన్నా, ఇంతవరకూ తను ప్రవర్తించిన విధానికి నొచ్చుకోవడం వల్లనే నాగరాజుని పంపించేసి, వాసంతి బాధ్యత తను స్వీకరించాడు. ఈ రాత్రికి ఈ అమ్మాయిని తన ఇంటికి తీసుకువెడితే తన భార్య అపని ప్రతిఘటిస్తుందా? ఆ తర్వాత [illegible] [illegible], [illegible] నాగరాజు ఇంటికే పంపించడం [illegible] [illegible] కున్నాడు. అయినా, ఎందుకైనా, "చెప్పండి, వాసంతి, ఈ రాత్రి ఎక్కడ ఉంటారు? మా ఇంటికి వస్తారా, లేకపోతే నాగరాజు ఇంటికి వెళతారా? లేకపోతే, ఇక్కడే ఏదైనా మంచి హోటల్లో బస చేస్తారా?" అని అడిగాడు మెల్లిగా.

అతని పరిస్థితి గ్రహించినట్లు వాసంతి నవ్వుతూ అంది: "నా కే హోటళ్ళన్నా, లాడ్జింగులన్నా భయం. ఒంటరిదాన్ని. మీ అందరికీ శ్రమ కలిగించడం కూడా భావ్యం కాదు. ఫరవాలేదు. ఒక్క రాత్రికేగా! ప్రేమ సమాజం ఎక్కడుందో నాకు తెలిసే. ఈ రాత్రికి అక్కడే ఉంటాను. రేపట్నుంచి ఏదో ఒకలాగైనా సర్దుకోవచ్చు."

"మీ ఇష్టం. ఎక్కడ ఉండాలను కుంటే అక్కడే ఉండండి. మీకు తోడుగా ఎవ్వరినైనా అటెండర్లని పంపిస్తాను. వాళ్ళు మిమ్మల్ని ప్రేమ సమాజం దగ్గర దింపేస్తారు. ఈ రాత్రికి అక్కడే ఉండి, రేపు ఉదయం ఇక్కడికే రండి. రేపు చెయ్యవలసినవన్నీ ఇక్కడే చర్చించుకో వచ్చును" అని అప్పుడే డ్యూటీ నుండి దిగిపోతున్న గింగుల్ని కూడా పిలిచి, జోగులుతోపాటు వాళ్ళని వాసంతికి తోడుగా పంపించాడు.

"నా విషయంలో మీరు ఎంతో శ్రద్ధ తీసుకున్నందుకు చాలా థాంక్సండీ" అని ఇద్దరికీ నమస్కరించి వాళ్ళ దగ్గర సెలవు తీసుకుంది వాసంతి.

తను తీసుకున్న నిర్ణయం ఎంతవరకూ సమంజసమైనదో ఆలోచిస్తూ, మూర్తికి గుడ్‌నైట్ చెప్పి నరసింగరావు కూడా ఇంటికి బయలుదేరాడు.

* * *

కథ చెప్పడం ఆపాడు నారాయణరావు.

"ఇదా కథ! ఇందులో ఛార్మ్ లేదు. ఒక్క ట్విస్ట్ లేదు. థ్రిల్ లేదు. వాటన్నిటి అంతకన్నా లేదు. బంగారం లాంటి వాక్లైమాక్స్‌ని తినేశావు" అని అరవడం మొదలుపెట్టాడు శంకరం.

"ఈ కథ ఇంతటితో ఆగిపోయి ఉంటే, నాకూ ఈ రోజు ఈ బాధ లేకపోను. నీ కీ మందు కూడా దొరక్కపోను. అయితే, జరక్కూడనిదీ, చాలా అసహ్యకరమైనా, ఊహాతీతమైన ఒక మలుపు తీసుకుంది ఈ కథ. అందుకే నా కీ బాధ" అన్నాడు నారాయణరావు.

"వండర్ ... బాధ! నీకా? కథలకే ఏడ్చేసేవాడివి నువ్వేం మగాడివిరా?"

"ఇదింకా కథే అనుకుంటున్నావా? ఇది అక్షరాలా నిన్న నియంత్రణ మా ఆఫీస్‌లో జరిగిన సంఘటనరా, ఫూల్!"

"అంటే ... అంటే వాసంతి ఈ నిజ ప్రపంచంలోని మనిషా? మరి చెప్పవేం? ఇంతకీ ఇప్పు డెక్కడుంది వాసంతి?"

వెంటనే సమాధానం చెప్పలేదు నారాయణరావు. గ్లాసులో ఉన్న విస్కీకి తోడుగా మరింకే ద్రవ పదార్థమూ కలపవలసిన అవసరం లేకుండానే అరగించగలిగే స్థితిని అత నప్పుడు చేరుకున్నాడు.

ఆ క్షణంలో అతన్ని చూసిన వాళ్ళు భయపడడం తథ్యం. పూర్తిగా తాగి [illegible] నుదుటి మీద పడుతున్న ఒట్టు, వాటన్నిని సిగరెట్ చివరి ముక్క కంటె ఎర్రగా ఉన్న కళ్ళు. కళ్ళ నిండా నీళ్ళు— నీళ్ళలో రక్తం! మనిషి బాగా ఊగిపోతున్నాడు. అతని మాట ఇప్పుడు పట్టు గా వస్తూంది.

"లేదు. వాసంతి లే దిక. చచ్చిపోయింది" అన్నాడు.

శంకరం అదిరిపడ్డాడు. నారాయణరావు వైపు చూడడానికే భయమేసింది అతనికి. నారాయణరావు పొంగి వస్తున్న దుఃఖాన్ని ఆపుకునే ప్రయత్నం చెయ్యడం లేదు. చెంపల మీదుగా కన్నీళ్ళు! అతనప్పుడు ఏడుస్తున్నాడు. శంకరం కదిలిపోయాడు. గభాల్న కుర్చీలోంచి లేచిపోయాడు. తను తాగి ఉన్న ఆ పరిస్థితిలో లేవడం అసాధ్యమని, లేచినా నిలబడడం వీలుకాదని తెలుసుకుని కుర్చీ ముందుకి లాక్కుని నారాయణరావు రెండు చేతులూ పట్టుకున్నాడు.

"చెప్పు, నారీ ... ఏం జరిగింది? ఈ రోజు నువ్వెందుకు కలా అయిపోతున్నావు?" అని అడిగాడు.

"నిజం. వాసంతి నిజంగానే చచ్చిపోయింది. నేనే చంపేశాను వాసంతిని,"

'కొత్త ఉగాది పాత పునాది'

'పొడిల'

మళ్ళీ వచ్చింది ఉగాది
  మరోసారి వేద్దాం అలా పునాది.
ప్రతిసారీ వేస్తూనే ఉన్నాం పునాదిరాళ్ళు
ఏ సారీ! కట్టలేక పోతున్నాం అందమైన ఇళ్ళు
ఏనాటి మొదలో నాటి నుంచి వేసి ఉన్నాం
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
పునాదుల గుంటల్లో నిండాయి పునిస్తారకులు
ప్రాంతగ పిషణ లేక రాల్చింది ఆకులు.
అనాదిగా పునాదిరాళ్ళు వెయ్యటమే అయింది మన పని
అసలైన ఇంటి కోసం చెయ్యలేకపోతున్నాం తాపీపని
నిన్నటి పనిని రేపటికి వాయిదా వేస్తాం
రేపు బద్ధకం అయితే ఎల్లుండి చూస్తాం. ..
అందుకే మనకు మిగిలేది ఉట్టి పునాది
నువ్వు పునాదిలోనే ఉన్నావని జ్ఞాపకం చేసేదే ఉగాది
అందుకని రేపటి పని ఈవేళే చెయ్యి
బద్ధకాన్ని ఏదైనా బాంకీలో వెయ్యి.
నిరుడు వేసిన పునాది మీద ఇల్లు కట్టడం మొదలెట్టు,
కొత్త పునాది వేసే ఉద్దేశం ప్రస్తుతానికి కట్టిపెట్టు. ★

వాస్తవికత అంటే...

ఫోటో—ఎస్.ఎస్. ఆంజనేయులు (సంబూరు)

"నో... అలా జరగడానికి వీల్లేదు. నువ్వు మనిషి ప్రాణాలు తియ్యగలంత గుండెబలం, సామర్థ్యం ఉన్న వాడివి కాదు. వాసంతి చచ్చిపోవడానికి కారణం చెప్పు."

"వాసంతి చచ్చిపోయింది సముద్రంలో దూకి ప్రాణాలు తీసుకుంది. అభిమానం ఉన్న ఏ స్త్రీ అయినా చేసే పనే తనూ చేసింది. నిజం! తన శీలాన్ని కాపాడుకోవడంకోసం మమ్మల్ని ఆశ్రయించిందో, ఆ శీలమే ఆమె ప్రాణాల్ని బలి తీసుకుంది. వాసంతి నిన్న రాత్రి నైతికంగా అమానుషానికి గురైపోయింది. అలాంటి బ్రతుకే బ్రతకాలనుకుంటే ఆ అమ్మాయి అన్నట్టు తను ఇంత దూరం రావలసిన అవసరం లేదు కదూ? తను ఓడిపోయింది. అందుకే ఈ రోజు శారీరకంగా చచ్చిపోయింది కూడా!"

"అంటే — వాసంతిగాని నీ చేతుల్లో నలిగిపోయిందా?"

"హ్..." గట్టిగా అరిచాడు నారాయణరావు, ఆ అరుపుకి గది అంతా దద్దరిల్లిపోయింది, కాని, అతను వెంటనే ఏ సమాధానమూ చెప్పలేదు.

"మరెందుకలా బాధపడతావు? నా ఈ సందేహాన్ని తీర్చు. ఈ కథలో నీ పాత్ర నరసింగరావ్ కదూ!" అన్నాడు శంకరం.

విషాదంగా నవ్వాడు [illegible].

"సమాజానికి, [illegible] పొందని మనిషి [illegible]. [illegible] ఆ సమాజం, ఆ [illegible] భార్య కూడా ఉన్నారు. అందుకే ఎప్పుడు నా గతాన్ని నేను తిరిగి [illegible] కేవలం నే నిచ్చే ఉన్నత కక్కుర్తిగా పడేగాళ్ళు పడి ఒప్పుమ్మకుని ఓ [illegible] మనిషితో సరిపోలేందుకు [illegible] పని ఉంచన్న నమంతో నేను వాసంతిని ఆ కిరాతకునికి వదిలేసి పారుగారు వెళ్ళిపోయే ఒటువంటి పాడు పని పొరపాటున కూడా మళ్ళా చెయ్యలేగాక చెయ్యను. ఈ కథలోని నా పాత్ర నీకు ఈ పాటికి అర్థమయ్యే ఉంటాలి... నాగిరా!"

శంకరం ఏదో చెప్పబోయాడు. కాని, నారాయణరావు అదేమీ వినిపించుకునే పరిస్థితిలో లేడు.

"ఒరేయ్! నన్నోదార్చడానికి ప్రయత్నించకురా, శంకరం! చెప్పనీ! నేను రౌడీని. వెధవని. దుర్మార్గుణ్ణి. ఒప్పుకుంటాను. 'యూ ఆర్ ఎ రోగ్' అని తిట్టు. నేను కాదనను. నిజంగా! నా వంటి, నా జీవితం నేర్పిన పాఠం [illegible] [illegible] ఆ గోటి వెధవను కావచ్చు. రోజు [illegible] కాబట్టి. రోజూ కొత్తపిల్ల [illegible] అలాంటి వెధవను కావచ్చు.

"కానీ, శంకరం!"

"మొదటిసారిగా వాసంతిని చూసినప్పుడు, ఆమె నా గదిలో [illegible] వేశాం. నా [illegible] ఆమె ముందు నిల్చున్నప్పుడు, 'లేదు, సార్, మీరు పొరబడ్డారు. నేను బ్రతుకుతెరువు కోసం ఇక్కడికి వచ్చిన మాట నిజమే. కాని, ఇలాంటి బ్రతుకు కోసం మాత్రం కాదు. నన్నీ హనుమంతుగాడి బారినుండి రక్షించండి, సార్! మీకు ఋణపడి ఉంటాను' అని ఏడుస్తూ తన కథ చెప్పినప్పుడు నాలోని 'మనిషి' మేల్కొన్నాడు. నేను కూడా మనిషినేననీ, నాకూ ఒక మనసుందనీ, నాలోని మనిషి చచ్చిపోలేదు, కేవలం నిద్ర నటిస్తున్నాడనీ, జీవితాన్ని సార్థకం చేసే మానవత్వం నాలో ఎక్కడో దాక్కొ లేదని నాకు తెలియచెప్పింది వాసంతి.

"నేనూ ఒక మంచి పని చెయ్యగలనన్న నమ్మకాన్ని నాలో కలిగించింది వాసంతి! కాని, అలాంటి అవకాశం కలిగినా కూడా, కేవలం ఒక బలహీనతకి లొంగిపోయి ఆ అవకాశాన్ని చేజేతులా వదులుకున్నాను.

"ఈ రోజు ఉదయం హనుమంతుగాడు కనిపించాడు. వెకిలిగా, గర్వంగా, దేశాన్నే జయించేసినట్టుగా ఒక నవ్వు నవ్వాడు. ఎందుకో తెలుసా?"

నారాయణరావు కుర్చీలో ముందుకు వంగి కూర్చున్నాడు. సీసాలో మిగిలిపోయిన విస్కీని గొంతులో పోసుకుని, అగ్గిపుల్ల వెలిగించి బాటిల్‌లో పడేశాడు. పెట్టెలో మిగిలిపోయిన ఆఖరు సిగరెట్ వెలిగించుకుంటూ అన్నాడు:

"చెపుతాను, విను...హనుమంతుగాడు అమ్ముడుపోయిన ఆ మస్తాన్‌గాడి సాని కొంపలోనే వాసంతి తోడేళ్ళ వాత పడి తన శీలాన్ని కోల్పోయింది. ఆమెని చెరిచింది ఎవ్వరో కాదు — గంగులూ, జోగులూను!"

శంకరం సిగరెట్ పొగ మింగి ఉక్కిరిబిక్కిరయ్యాడు. ★